

Det 28. årlige norsk oljeregnskaps- og skattesymposium

IFRS 7 Finansielle instrumenter - Opplysninger

Geir Moen

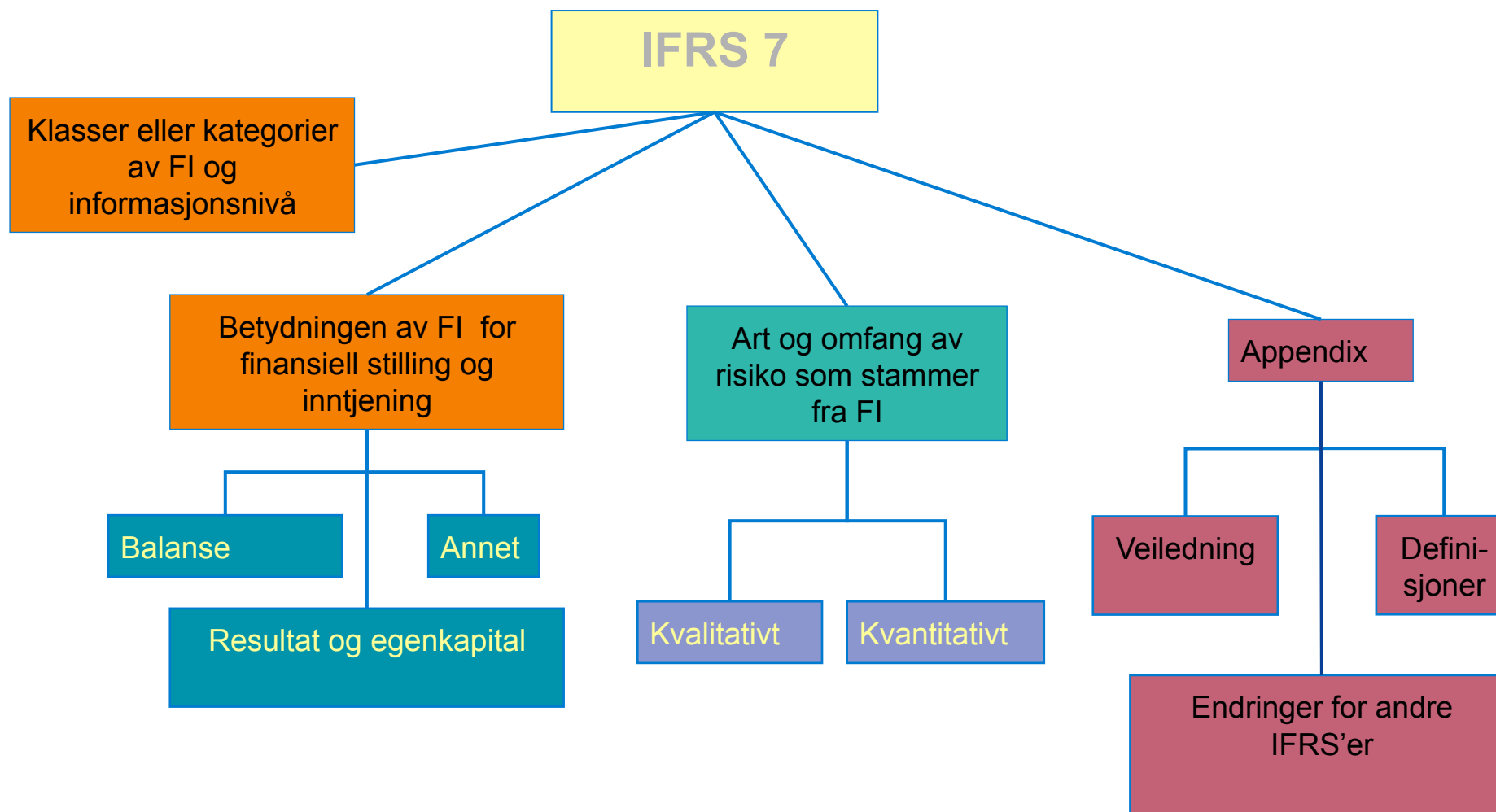
AUDIT

AUDIT ■ TAX ■ ADVISORY

Agenda

- **Formålet med IFRS 7**
- **Forhold fra Finanstilsynets kontroller**
- **Opplysninger om virkelig verdi**
- **Opplysninger om markedsrisiko**
- **Opplysninger om likviditetsrisiko**
- **Opplysninger om kredittrisiko**

IFRS 7 Finansielle instrumenter - opplysninger

Forhold fra Finanstilsynets kontroll

”..avdekket mangelfulle noteopplysninger iht IFRS 7. Standarden krever at foretaket skal gi opplysninger som setter brukerne av finansregnskapet i stand til å evaluere finansielle instrumenters betydning for foretakets stilling og inntjening samt opplysninger som gjør det mulig for brukerne å vurdere arten og omfanget av risiko ..”

- **Svakheter ifølge Finanstilsynet**

- Opplysninger om hvordan virkelig verdi blir beregnet
- Manglende opplysninger om kredittrisiko
- Manglende opplysninger om likviditetsrisiko
- Mangler sensitivitetsanalyser for de markedsrisikoene som foretaket er eksponert for
- Opplysninger om FVO
- Opplysninger om sikringsbokføring
- Låneavtalevilkår

Virkelig verdi

- **Virkelig verdi**

- Virkelig verdi skal opplyses for hver klasse av finansielle eiendeler og forpliktelser på en måte som gjøre sammenligning med balanseførte verdier mulig.

- Unntak

- FI hvor bokført verdi er en rimelig tilnærming, f.eks. kundefordringer
- Egenkapitalinstrumenter som ikke har markedsverdi og derivater knyttet til slike og som blir målt til kost i samsvar med IAS 39 da virkelig verdi ikke kan måle på pålitelig måte
- Kontrakter som inneholder "discretionary participation feature" jfr IFRS 4, og hvor virkelig verdi ikke kan måles pålitelig
- Hvilke verdsettelsesmetoder og forutsetninger som er anvendt
  - F.eks. forutsetninger om førtidige innløsninger, diskonteringsrenter og lignende

Virkelig verdi sammenstilt med bokført verdi

Virkelig verdi sammenstilt med bokført verdi i balansen

NOK millioner	Noter	Balanseført verdi 2007	Virkelig verdi 2007	Balanseført verdi 2006	Virkelig verdi 2006
Finansielle eiendeler tilgjengelig-for-salg					
Egenkapitalinstrumenter tilgjengelig-for-salg	13,14	4.778	4.778	582	582
Utlån og fordringer					
Langsiktige lån og fordringer	14	461	461	497	497
Kundefordringer og andre fordringer	16	10.416	10.416	8.418	8.418
Konter og kontantekvivalenter	18	2.325	2.325	1.003	1.003
Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost					
Usikret obligasjonslån ¹⁾	23	(2.685)	(2.726)	(3.091)	(3.028)
Usikrede langsiktige rentebærende forpliktelser	23	(6.503)	(6.503)	(1.634)	(1.634)
Finansiell leasingforpliktelse	23	(17)	(17)	(7)	(7)
Andre langsiktige forpliktelser		(107)	(107)	(86)	(86)
Leverandørgjeld og andre kortsiktige forpliktelser	24	(7.915)	(7.915)	(5.745)	(5.745)
Kortsiktige rentebærende forpliktelser	25	(2.044)	(2.044)	(1.621)	(1.621)
Derivater målt til virkelig verdi over resultatet holdt for omsetning					
Valutaterminkontrakter	26				
Eiendeler	17	75	75	27	27
Forpliktelser		(37)	(37)	(26)	(26)
Rentederivatkontrakter					
Eiendeler		-	-	-	-
Forpliktelser		(44)	(44)	-	-
Råvarederivater og innebygde derivater	26				
Eiendeler	17	40	40	280	280
Forpliktelser		(230)	(230)	(149)	(149)
Derivater klassifisert som sikringsinstrument					
Rentebytteavtale klassifisert som sikringsinstrument	26				
Eiendeler		12	12	-	-
Forpliktelser		-	-	(16)	(16)
Sum		(1.483)	(1.523)	(1.568)	(1.505)
Ikke resultatført gevinst/(tap)			(40)		63

1) Gjeld til fastrente.

Kvantifisering av forutsetninger

I mange tilfeller gis det kvalitative beskrivelser av hvilke metoder som er anvendt i beregningen av virkelig verdi. Det er imidlertid mer sjelden å observere kvantifisering av forutsetninger. Det samme gjelder sensitivitetsanalyser for vesentlige parametre som benyttes i verdsettelsene. Følgende eksempel, hvor det opplyses om kredittspreader som er benyttet i beregningen av gjeldsposters virkelige verdi, er hentet fra regnskapet til Hafslund.

Følgende kredittspreader er benyttet:

Løpetid (år)	Kredittspread (basispunkter)	
	2007-12-31	2006-12-31
0,25	17	3
0,5	18	4
1	21	6
2	28	10
3	35	14
4	39	18
5	42	22
6	46	26
7	50	30
8	54	33
9	57	37
10	60	40

Verdsettelsesmetoder og forutsetninger

Hydros kredittspread blir benyttet i verdsettelsen av finansielle instrumenter hvor Hydro har en netto forpliktelse. Hydro har ingen utestående lån hvor markedsspreader kan observeres. Gitt den usikre markedssituasjonen, har den beste tilnærmingen til Hydro sin kredittspread den 31 desember 2008 blitt vurdert til å være lånerenten tilknyttet mellomlange banklån. En vurdering av egnet kredittspread er gjort for hver type finansielle forpliktelse, og dersom vår vurdering indikerer at Hydro sin kredittspread ikke er relevant, blir en justering foretatt.

Verdsettelsesmetoder

Utdrag fra note 27

Før REC konsernet ble tatt opp til notering på Oslo Børs i mai 2006 ble den virkelige verdien av de innebygde derivatene beregnet av uavhengige meglere. Aksjekursen ble anslått som følger: Den forventede aksjekursen på den aktuelle datoen ble anslått basert på historiske transaksjoner for selskapets aksjer, justert forhold til en gruppe sammenlignbare børsnoterte selskaper. Denne aksjekursen dannet utgangspunkt for Black-Scholes-formelen, som beregner den forventede aksjekursen på konverterings-datoen. I tillegg til aksjekursen var data i modellen innløsningskursen for obligasjonene, forventet volatilitet for selskapets aksjekurs i løpet av obligasjonenes løpetid og en risikofri rentesats. Volatilitet var basert på gruppen med sammenlignbare selskaper. Estimatet på virkelig verdi tok hensyn til valutakurser.

Verdsettelseshierarki

- **Tre-nivå hierarki for opplysninger om virkelig verdi for hver klasse FI som måles til virkelig verdi**
  - reflektere betydningen av den input som er benyttet i målingen
  - Nivå 1: kvoterte priser i aktive markeder for identiske eiendeler/forpliktelser
  - Nivå 2: annen input enn kvoterte priser inkludert på nivå 1 som er observerbar for eiendelen/forpliktelsen, enten direkte eller indirekte (utledet fra priser)
  - Nivå 3: input som ikke er basert på observerbare markeddata

Verdsettelseshierarki

	Finansielle eiendeler holdt for omsetning	Finansielle eiendeler øremerket til virkelig verdi over resultatet	Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	Finansielle forpliktelser holdt for omsetning	Finansielle forpliktelser øremerket til virkelig verdi over resultatet
Nivå I					
Nivå II					
Nivå III					

Verdsettelseshierarki

- **Vesentlige overføringer mellom nivå 1 og nivå 2 og årsakene til slik overføring**
- **Ytterligere informasjonskrav for nivå 3**
  - Avstemming av IB og UB
    - Totale gevinster og tap i perioden som er resultatført og en beskrivelse av hvor de er presentert
    - Totale gevinster og tap som er ført i "other comprehensive income"
    - Kjøp, salg, utstedelser og oppgjør (hver type bevegelse skal vises særskilt)
    - Overføringer inn eller ut av nivå 3 og årsakene til slik overføring. For vesentlige overføringer skal overføringer inn i nivå 3 vises og drøftes separat fra overføringer ut av nivå 3

Verdsettelseshierarki

- Totale resultatførte gevinster og tap for FI som fortsatt holdes ved utløpet av perioden med en beskrivelse av hvor disse er presentert
- Sensitivitetsanalyse for rimelig mulige endringer i en eller flere forutsetninger dersom de medfører vesentlig endring i virkelig verdi. Skal forklare at slike endringer har vesentlig effekt på beregningen av virkelig verdi og opplyse om den tallmessige effekten. Foretaket skal opplyse om hvordan effekten er blitt beregnet.
- Informasjonen skal gis for hver klasse finansielle instrumenter

Verdsettelseshierarki

		Level I	Level II	Level III
Description	31.12.08	CU million	CU million	CU million
Financial asset at fair value through P or L	60	25	15	20
Available-for-sale financial assets	75	65	-	10
Total	135	90	15	30

Eiendeler målt til virkelig verdi på nivå 3

	Financial assets at fair value through P or L CU million	Available-for-sale financial assets CU million	Total CU mill.
Beginning balance	14	11	25
Total gains or losses			
In profit or loss	11	(3)	8
In other comprehensive income	4		4
Purchases, issues and settlements	(7)	2	(5)
Transfer in and/or out of Level 3	(2)	-	(2)
Ending balance	20	10	30
Total ugains or losses for the period included in profit or loss for assets held at the end of the reporting period	7	-	7

Gains or losses included in profit or loss for the period are presented in trading income and in other income as follows:

	Trading income	Other income
Total gains or losses included in profit or loss for the period	11	(3)
Total gains or losses for the period included in profit or loss for assets held at the end of the reporting period	7	-

Opplysninger om risikoeksponering

- **Kvalitative krav til opplysninger om risiko**
  - IFRS 7 opererer med 3 typer risiko
    - Kredittrisiko
    - Likviditetsrisiko
    - Markedsrisiko (valuta-, rente- og øvrig prisrisiko)
  - Detaljerte og omfattende krav
  - Opplysningskrav for hver type risiko som stammer fra finansielle instrumenter:
    1. Eksponeringen for risikoer og hvordan disse oppstår
    2. Mål, policies og prosesser for å styre risikoer og metoden som anvendes for å måle risikoene og
    3. Endringer i 1) og 2) fra tidligere perioder

Opplysninger om risikoeksponering

- **Minimumskrav til kvantitative opplysninger om risiko**
  - For hver type risiko som oppstår av FI
    - Aggregerte kvantitative data om eksponering på balansedagen
    - Basert på den informasjon som gis internt til nøkkelpersoner i foretakets ledelse
    - Minimumskrav iflg IFRS 7.36-42 med mindre slike opplysninger fremkommer av ledelsesrapporteringen
    - Andre konsentrasjoner av risiko
    - Dersom dataene på rapporteringstidspunktet ikke er representative for risikoeksponeringen gjennom perioden må ytterligere opplysninger gis som er representative

Opplysninger om markedsrisiko

- **Markedsrisiko**

- Defineres som: Risikoen for at et FIs virkelige verdi eller fremtidige kontantstrømmer vil svinge pga endringer i markedspriser
- Valutarisiko, renterisiko, annen prisrisiko
- Sensitivitetsanalyse for hver type markedsrisiko som foretaket er eksponert for på balansedagen med hensyn til effekten på resultat og egenkapital for endringer som er rimelig mulig
  - Ikke worst case
  - Horisont frem til neste gang opplysningen gis
  - De økonomiske omgivelser virksomheten opererer i
- Metode og forutsetninger brukt i utarbeidelsen av sensitivitetsanalysen
- Endringer i metode og forutsetninger i perioden samt begrunnelsen for slike endringer

Opplysninger om markedsrisiko

- **Hvilke poster skal inngå i sensitivitetsanalysen?**
Noen eksempler
  - Aksjer tilgjengelig for salg?
  - Obligasjonslån med fast rente?
  - Obligasjonslån med flytende rente?
  - Obligasjoner som skal holdes til forfall?
  - Obligasjoner i en tradingportefølje
  - Obligasjonslån med fast rente som er sikret med en renteswap?

Opplysninger om prisrisiko (aksjekurser)

Eksempel, Orkla

Forutsatt at endringen i verdien på Aksjeporteføljen er lik endringene i aksjemarkedet, og at alle andre variabler holdes konstant, er det med utgangspunkt i Aksjeporteføljen pr. 31.12.2008 ledelsens beste estimat at 10 % fall vil ha en negativ effekt på resultatet i størrelsesorden 900 mill. kroner og en negativ effekt på egenkapitalen på ytterligere 250 mill. kroner. Ved 10 % stigning i aksjemarkedet vil den positive effekten på egenkapitalen være 1.150 mill. kroner.

Opplysninger om valutarisiko

- **Valutarisiko**

- Oppstår på FI som er angitt i fremmed valuta, dvs. i en annen valuta enn den funksjonelle valuta den måles i.
- Oppstår ikke av FI som er ikke-monetære poster eller fra FI som angis i den funksjonelle valuta

Opplysninger om valutarisiko

- **Hvilke poster skal inngå i sensitivitetsanalysen?**

Noen eksempler

- Budsjettert salg i USD de neste 12 måneder?
- Fast avtale om salg av varer med levering om 3 mnd?
- Valutaterminkontrakter som sikrer USD-salg neste 12 mnd?
- Obligasjonslån i USD?
- Kundefordringer i Euro?
- Aksjer i Microsoft?
- Kortsiktig fordring på datterselskap pålydende i USD?
- Langsiktig fordring på datterselskap pålydende i USD?
- Omregningseffekt ved konsolidering i datterselskap?
- Driftsmidler i svensk datterselskap?

Opplysninger om renterisiko

- **Renterisiko**

- Defineres som: Risikoen for at et FIs virkelige verdi eller fremtidige kontantstrømmer vil svinge pga endringer i markedsrenten

Renterisiko - eksempel

Cash flow sensitivity analysis for variable rate instruments

A change of 100 basis points in interest rates at the reporting date would have increased (decreased) equity and profit or loss by the amounts shown below. This analysis assumes that all other variables, in particular foreign currency rates, remain constant. The analysis is performed on the same basis for 2005.

Effect in euro thousands	Profit or loss		Equity	
	100 bp increase	100 bp decrease	100 bp increase	100 bp decrease
31 December 2006				
Variable rate instruments	(100)	100	-	-
Interest rate swap	61	(61)	310	(302)
Cash flow sensitivity (net)	(39)	39	310	(302)
31 December 2005				
Variable rate instruments	(142)	142	-	-
Interest rate swap	61	(61)	280	(275)
Cash flow sensitivity (net)	(81)	81	280	(275)

Opplysninger om markedsrisiko

- Dersom enheten utarbeider sensitivitetsanalyser som reflekterer samvariasjon mellom risikovariabler og anvender disse til å styre finansielle risikoer, kan de også anvendes for noteformål.
  - Forklare den benyttede metode og de viktigste parametere og forutsetninger
  - Beskrive formålet med metoden og de begrensninger som kan medføre at opplysningene ikke fullt ut reflekterer virkelig verdi på involverte eiendeler og gjeld
- Dersom sensitivitetsanalysene ikke er representative for risikoen i de finansielle instrumentene skal dette opplyses samt årsaken til denne oppfatningen
  - F.eks. pga vesentlige endringer før årsskiftet, opsjoner out-of-the money, lite likvide aksjer, stor eierandel i aksjen

Opplysninger om likviditetsrisiko

— Likviditetsrisiko

- Definert som: Risikoen for at et foretak vil støte på vanskeligheter med å oppfylle sine plikter knyttet til finansielle forpliktelser som skal gjøres opp ved å levere kontanter eller et annet FI
- Foretaket skal vise:
  - En forfallsanalyse for ikke-derivative finansielle forpliktelser som viser de gjenværende kontraktsmessige forfallene
  - En forfallsanalyse for derivative finansielle forpliktelser. Analysen skal vise de gjenværende kontraktsfestede forfall for de derivative finansielle forpliktelser som er essensielle for å forstå tidfestingen av kontantstrømmene
  - En beskrivelse av hvordan likviditetsrisikoen som følger av forfallsanalysen styres

Opplysninger om likviditetsrisiko

- For ledelsesinformasjon om likviditetsrisiko som gis som tilleggsopplysninger, må foretaket forklare hvordan dataene er fastsatt. Dersom betalinger inkludert i slike data kan skje vesentlig tidligere enn indikert eller med vesentlig andre beløp skal dette opplyses. Videre må det gis kvantitativ informasjon som gjør bruker i stand til å evaluere slik risiko med mindre slik informasjon er gjengitt i forfallsanalysen etter minimumskravene
- For forfallsanalysen etter minimumskravene gjelder
  - Anvende skjønn i fastsettelse av tidsintervaller
  - Innebygde derivater skal ikke separeres
  - Første mulige forfallstidspunkt
    - Motpart kan velge når beløpet skal betales
    - Plikten til å stille midler under ubenyttede lånetilsagn (for utlåner)
    - For finansielle garantier skal maksimum beløp allokeres til tidligste periode hvor garantien kan bli krevd

Opplysninger om likviditetsrisiko

- De kontraktsfestede beløp som skal inngå i forfallsanalysen etter minimumskravene er udiskonterte kontantstrømmer for eksempel:
  - Brutto finansiell leasingforpliktelse
  - Priser spesifisert i terminkontrakter om kjøp av finansielle eiendeler
  - Derivater med netto vs brutto oppgjør
- Renter
- Beløp som ikke er fast beregnes etter de vilkår som forelå ved utløpet av rapporteringsperioden
- Forfallsanalyse for finansielle eiendeler skal opplyses dersom denne informasjonen er nødvendig for at brukerne skal kunne evaluere karakteristika og omfang av likviditetsrisiko. Andre faktorer som kan vurderes opplyst (ikke uttømmende):
  - Kommiterte lånefasiliteter og andre kredittlinjer
  - Plasseringer i likvide midler
  - Diversifiserte fundingkilder
  - Intern kontroll prosesser og planer for styring av likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko - eksempel

Likviditetsrisiko

Norske Skog påtar seg likviditetsrisiko i den grad betalinger av finansielle forpliktelser ikke korresponderer med konsernets kontantstrøm fra drift. For å motvirke slike effekter, fokuserer Norske Skogs likviditetsrisikostyring på å råde over tilstrekkelig med kontanter og omsettelige verdipapirer, sikre tilgjengelig finansiering gjennom en passende mengde kommitterte trekkrettigheter samt i tillegg å kunne lukke markedsposisjoner ved behov. Videre fokuserer strategien for likviditetsrisikostyring på å maksimere avkastning på overskuddet av kontanter samt å minimere kortsiktige lånekostnader og andre transaksjonskostnader. Styringen av likviditetsrisiko skjer på gruppenivå med unntak for land som har restriksjoner på kapitalflyten over landegrensene. I disse tilfellene styres likviditetsrisiko lokalt.

For å avdekke fremtidig likviditetsrisiko lager Norske Skog prognoser for kontantstrømmen på kort og lang sikt. Kontantstrømsprognosen inneholder kontantstrømmer fra drift, investeringer, finansieringsaktiviteter og finansielle instrumenter. Gruppen hadde en kontantreserve på NOK 1 886 millioner (NOK 397 millioner per 31. desember 2006) og ubenyttede trekkfasiliteter på NOK 5 890 millioner per 31. desember 2007 (NOK 5 640 millioner per 31. desember 2006). Se note 20 for når fasilitetene forfaller.

Likviditetsrisiko

PER 31. DESEMBER 2007	0 - 6 MÅNEDER	6 - 12 MÅNEDER	2009-2010	2011-2012	> 2012
Finansielle instrumenter, ikke-derivater					
Hovedstolutbetalinger på rentebærende gjeld	-706	-435	-6 017	-4 580	-6 453
Prosjektert rentebetalinger på rentebærende gjeld	-660	-386	-1 842	-1 208	-3 236
Leverandørgjeld	-2 767	-935	-	-	-
Sum finansielle instrumenter, ikke-derivater	-4 133	-1 756	-7 859	-5 788	-9 689
Finansielle instrumenter, derivater					
Derivater med netto oppgjør					
Rentebytteavtaler - netto kontantstrøm	45	3	171	47	-28
Fremtidig rentebindingsavtaler	-	-	-1	-	-
Råvarekontrakter	-4	-5	9	-	-
Derivater med brutto oppgjør					
Valutakontrakter - utgående kontantstrøm	-3 569	-2 348	-	-	-
Valutakontrakter - inngående kontantstrøm	3 708	2 408	-	-	-
Valutabytteavtaler - utgående kontantstrøm	-164	-170	-1 161	-1 675	-4 999
Valutabytteavtaler - inngående kontantstrøm	141	128	981	1 599	4 379
Sum finansielle instrumenter, derivater	157	16	-1	-29	-648
Sum	-3 976	-1 740	-7 860	-5 817	-10 337

Opplysninger om kredittrisiko

- **Minimumskrav til kvantitative opplysninger om risiko**

- **Kredittrisiko**

- Maksimum eksponering for hver klasse finansielle instrumenter, før det tas hensyn til sikkerhetsstillelser og andre kredittforsterkninger
    - En beskrivelse av sikkerhetsstillelser og andre kredittforsterkninger
    - Opplysninger om kredittkvaliteten til finansielle eiendeler som verken er forfalt eller har falt i verdi
    - Bokført verdi av finansielle eiendeler som ellers ville ha vært forfalt eller ha falt i verdi og hvis vilkår er reforhandlet

Maksimum eksponering for kredittrisiko

Eksempel, Orkla

Konsernets maksimale kredittrisiko knyttet til finansielle instrumenter tilsvarer brutto fordringer. I en hypotetisk, usannsynlig situasjon der ingen fordringer blir innfridd tilsvarer dette:

Beløp i mill. NOK	2008	2007
Kundefordringer	9.724	9.536
Kontanter og kontantekvivalenter	4.438	2.966
Derivater	1.440	593
Andre fordringer	856	248
Sum	16.458	13.343

Maksimum eksponering for kredittrisiko

Eksempel, Telenor

Kredittrisiko

Kredittrisiko er det tap som Telenor vil bli påført dersom en motpart ikke gjør opp sine finansielle forpliktelser. Telenor vurderer maksimum kredittrisiko til å være følgende:

Maks kreditteksponering

BELØP I MILLIONER KRONER	2008	2007
Kortanter og kortantekvivalenter	8 925	6 841
Obligasjoner og sertifikater > 3 måneder (note 23)	422	471
Finansielle derivater og virkelig verdi-sikringsinstrumenter (note 23)	4 889	1 074
Kundefordringer og andre kortsiktige finansielle fordringer (note 22)	17 126	16 379

Kredittrisiko reduseres gjennom spredning på flere motparter, ved at det er etablert strenge krav til motpartens kredittverdighet og ved at det er satt begrensninger på aggregert kreditteksponering mot hver enkelt motpart. Telenor ASA har avtaler som regulerer juridiske motregningsrettigheter i en konkurssituasjon (ISDA-avtaler) med 12 banker som pr. 31. desember 2008 er motparter i derivattransaksjoner. Telenor ASA har også avtaler med flere banker om å stille sikkerhet når kreditteksponeringen kommer opp på et avtalt nivå (Collateral agreements). Både avtaler om å stille sikkerhet og ISDA-avtaler er virkemidler for å redusere kredittrisiko. Motpartsrisiko i datterselskap i nye vekstmarkeder er høyere som en følge av mangel på motparter med høy kredittverdighet i disse markedene. Denne motpartsrisikoen blir overvåket løpende.

Virkelig verdi på derivater med positiv verdi for Telenor, hensyntatt juridiske motregningsrettigheter, var 4.319 millioner kroner pr. 31. desember 2008 (622 millioner kroner pr. 31. desember 2007). Telenors bankinnskudd representerer også en kredittrisiko. Telenor har normalt bankinnskudd i de land hvor det er operativ virksomhet. Kredittrisikoen på slike bankinnskudd varierer avhengig av kredittverdigheten til de enkelte banker og landene bankene er hjemmehørende i. Det vises også til note 24 for informasjon om plasseringer i og utenfor konsernkontosystemet. Enkelte tilknyttede selskaper har også vesentlige plasseringer i banker. Slike plasseringer er fordelt på flere banker for å redusere kredittrisikoen. Kredittrisikoeksponering for Telenor ASA følges opp på daglig basis.

Konsentrasjoner av kredittrisiko

- **Konsentrasjoner av kredittrisiko kan oppstå fra**
  - Næringer, industrisektorer
  - Kredittrating (internt, eksternt)
  - Geografi
  - Antall motparter, eller nært relaterte motparter

Konsentrasjoner av kredittrisiko

Eksempel, Roche

Noten til Roche nedenfor viser kundefordringer fordelt på geografi og kundetype samt rentepapirer fordelt på rating

Nature and geographical location of trade receivables (not overdue) counterparties					in millions of CHF				
Regions	2008				2007				
	Total	Public	Whole-salers / distributors	Private	Total	Public	Whole-salers / distributors	Private	
Switzerland	130		51	10	69	175	47	12	116
European Union	2 053		953	643	457	2 106	991	546	569
Rest of Europe	479		11	405	63	661	58	539	64
North America	2 011		154	1 622	235	2 333	308	1 737	288
Latin America	474		142	192	140	461	115	187	159
Japan	1 439		0	1 402	37	1 162	0	1 136	26
Rest of Asia	685		97	255	333	605	83	227	295
Africa, Australia and Oceania	154		30	58	66	187	51	58	78
Total	7 425		1 438	4 587	1 400	7 690	1 653	4 442	1 595

	2008		2007	
	(mCHF)	(% of total)	(mCHF)	(% of total)
AAA-range	9 884	48	5 857	25
AA-range	5 390	26	9 598	40
A-range	4 525	22	7 615	32
BBB-range	912	4	773	3
Below BBB-range	9	0	67	0
Total	20 720	100	23 910	100

Konsentrasjoner av kredittrisiko

Eksempel, GlaxcoSmithKline

Wholesale and retail credit risk

In the USA, in line with other pharmaceutical companies, the Group sells its products through a small number of wholesalers in addition to hospitals, pharmacies, physicians and other groups. Sales to the three largest wholesalers amount to approximately 84% of the Group's US pharmaceutical sales. At 31st December 2008, the Group had trade receivables due from these three wholesalers totalling £1,067 million (2007 – £915 million). The Group is exposed to a concentration of credit risk in respect of these wholesalers such that, if one or more of them encounters financial difficulty, it could materially and adversely affect the Group's financial result.

The Group's credit risk monitoring activities relating to these wholesalers includes review of their quarterly financial information and Standard & Poor's credit ratings, developement of GSK internal risk ratings, and establishment and periodic review of credit limits. However, the Group believes there is no further credit risk provision required in excess of the normal provision for bad and doubtful debts (see Note 24, Trade and other receivables'). Outside the USA no customers account for more than 5% of the trade receivables balance.

Opplysninger om kredittkvaliteten til finansielle eiendeler som verken er forfalt eller har falt i verdi

- **Analyse av kredittkvaliteten basert på**
  - internt kredittvurderingssystem
  - eksternt kredittvurderingsbyrå
- **Motpartens art, f.eks. næringer**
- **Historisk informasjon om misligholdsrater**

Opplysninger om kredittkvaliteten til finansielle eiendeler som verken er forfalt eller har falt i verdi

Eksempel

Kredittrisiko

Selskapet foretar en kredittvurdering av alle motparter i finansielle handler. Kravet er at motparten minimum skal være et A-ratet selskap. For selskap som ikke har kredittrating gjøres det beregninger hvor kravet til nøkkeltall er som for et A-ratet selskap. På bakgrunn av gitt rating og øvrige beregninger tildeles hver motpart en ramme for tillatt kreditteksponering. Overholdelse av rammen følges løpende opp med hensyn til urealiserte gevinster på finansielle instrumenter og finansielle plasseringer. Per 31. desember 2008 var alle motparter ratet single-A eller høyere (uforandret fra 2007 og 2006). Den maksimale kredittrisiko som oppstår fra finansielle instrumenter representeres ved balanseført verdi av finansielle eiendeler. Dette omfatter derivater med positiv markedsverdi med unntak av innebygde derivater. Innebygde derivater innebærer ikke kredittrisiko da disse derivatene ikke er forbundet med fremtidige kontantstrømmer.

Konsernets rutiner for kredittstyring av kundefordringer er sentralisert, mens fullmakten til å selge er desentralisert til salgsladdet. Det anvendes et integrert kredittvurderingsprogram og man følger utviklingen av forfalte poster løpende.

Opplysninger om kredittkvaliteten til finansielle eiendeler som verken er forfalt eller har falt i verdi

Eksempel, StatoilHydro

Før inngåelse av transaksjoner med nye motparter krever konsernets retningslinjer for kredittstyring at alle motparter er formelt identifisert, godkjent og tilegnet intern kreditt-rating i tillegg til fastsettelse av grenser for eksponering. Etter etablering blir alle motparter revurdert minimum årlig og oftere for motparter som er vurdert å ha høyere risiko. Den interne kreditt-ratingen reflekterer StatoilHydros vurdering av motpartens kreditt-risiko og er lignende kategoriseringen som blir brukt av kjente kreditt-ratingselskap som Standard & Poor's og Moody's. Eksponeringsgrenser blir bestemt basert på en vurdering av intern kreditt-rating kombinert med andre faktorer, som forventede transaksjoner og bransjeforhold, som beskrevet i konsernets retningslinjer for kreditt-risiko. Mandatet for å sette kreditt-grenser blir periodisk gjennomgått i forhold til endringer i markedsforholdene. Det er flere instrumenter tilgjengelige for å redusere eller kontrollere kreditt-risiko både individuelt per motpart og på et porteføljenivå. Hovedverktøy som StatoilHydro bruker er variasjon av bank og morselskapsgarantier, forskuddsbetalinger og kontant depositum. For bankgarantier blir bare internasjonale banker med "investment grade" akseptert. StatoilHydro styrer kreditt-risiko både på porteføljenivå og på individuell motparts nivå. Konsernet har forhåndsdefinerte grenser på porteføljen med hensyn på tillatt minimum gjennomsnittlig ratingnivå på hvilket som helst tidspunkt i tillegg til maksimum kreditt-eksponering for individuelle motparter. Porteføljen overvåkes regelmessig og individuell eksponering mot grenser overvåkes på daglig basis. Total kreditt-eksponering for StatoilHydro er godt diversifisert med hensyn på antall og kvalitet på motparter, industrier og geografisk. Konsernets kreditt-eksponering er typisk mot "investment grade" motparter. Tabellen under viser markedsverdi av noterte derivat-eiendeler fordelt i henhold til motpartens kreditt-verdighet slik StatoilHydro vurderer den:

(i millioner kroner)	31. december	
	2008	2007
Motpartsrelatert eksponering:		
«Investment grade», med rating A eller høyere	21 727	19 647
Annen «Investment grade»	7 094	928
Lavere enn «Investment grade» eller ikke klassifisert	761	689

Opplysninger om kredittkvaliteten til finansielle eiendeler som verken er forfalt eller har falt i verdi

Eksempel internt kredittvurderingssystem, bank

Næringsliv/offentlig sektor utenom landbruk, risikogruppe med tilsvarende tall for år 2008

Risikoklasse	Brutto utlån		Garantier		Ubenyttede kreditter		Individuell nedsk. utlån og gar.		Total eksponering		Total eksponering i %	
	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008
Lav	102.230	114.428	10.794	12.393	7.247	10.505	0	0	120.271	137.326	67,5	72,2
Normal	30.083	40.030	402	1.374	346	2.244	0	2.000	30.831	43.648	17,3	22,9
Høy	23.717	8.960	1.103	200	2.249	180	3.900	2.200	27.069	9.340	15,2	4,9
Ikke klassifisert	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
Totalt	156.030	163.418	12.299	13.967	9.842	12.929	3.900	4.200	178.171	190.314	100,0	100,0

Opplysninger om kredittkvaliteten til finansielle eiendeler som verken er forfalt eller har falt i verdi

Eksempel sektorer/næring, bank

Utlån til	2009		2008		Potensielle eksponering ved trekkfasiliteter	
	Utlån	I %	Utlån	I %	2009	2008
Personmarked	642.643	73,65	575.271	71,28	648.260	580.853
Offentlig forvaltning	0	0,00	0	0,00	0	0
Primærnæring	73.864	8,47	68.342	8,47	80.156	73.530
Industri og bergverk	44.168	5,06	45.185	5,60	49.111	48.746
Kraftforsyning/Bygg og anlegg	16.167	1,85	16.237	2,01	24.778	30.819
Varehandel/Restaurant og hotell	20.217	2,32	22.827	2,83	22.636	25.355
Forretningsmessige tjenesteyting/Eiendomsdrift	62.464	7,16	65.118	8,07	66.826	68.593
Transport	13.015	1,49	14.051	1,74	14.821	16.802
Tjenesteytende næringer	0	0,00	0	0,00	0	0
Sum	872.538	100,00	807.031	100,00	906.588	844.698

Opplysninger om kredittrisiko

- **Minimumskrav til kvantitative opplysninger om risiko**
  - Kredittrisiko
    - Opplysninger om forfalte eller nedskrevne finansielle eiendeler
      - Analyse av aldersfordelingen på eiendeler som har forfalt men som ikke er nedskrevet
      - Analyse av individuelt nedskrevne eiendeler, inklusive de faktorer som foretaket tok hensyn til ved avgjørelsen om at de var falt i verdi
      - For slike eiendeler gi en beskrivelse av sikkerhetsstillelser og andre kredittforbedringer samt, med mindre upraktisk, et estimat på virkelig verdi for disse
    - Opplysninger om art og bokført verdi på tiltrådte sikkerhetsstillelser samt, når disse ikke er raskt omsettbare i penger, policies for å avhende eller bruke slike eiendeler

Analyse av alderfordelingen

Eksempel, Orkla

Kundefordringer har følgende forfallsfordeling:

Beløp i mill NOK	2008	2007
Ikke forfalte fordringer	7 175	7 593
Forfalte fordringer 1-30 dager	1 624	1 374
Forfalte fordringer 30-60 dager	403	301
Forfalte fordringer 60-90 dager	449	147
Forfalte fordringer over 90 dager	373	358
Kundefordringer pålydende pr. 31.12.	10 024	9 773

Analyse av individuelt nedskrevne finansielle eiendeler

- **Analysen av individuelt nedskrevne finansielle eiendeler kan for eksempel inneholde:**
  - Den regnskapsmessige verdi før nedskrivning
  - Beløp som er nedskrevet
  - Art og virkelig verdi sikkerhetsstillelser

Analyse av individuelt nedskrevne finansielle eiendeler

Eksempel, DnB NOR Bank

DnB NOR Bank ASA Reserveringsgrad			DnB NOR Bank-konsernet	
31.12.07	31.12.08	Beløp i millioner kroner	31.12.08	31.12.07
3 246	5 468	Misligholdte engasjementer (brutto)	11 421	5 055
369	2 887	Nedskrevne engasjementer (brutto)	4 871	1 170
3 615	8 355	Brutto misligholdte og nedskrevne engasjementer	16 292	6 225
1 135	1 804	Individuelle nedskrivninger	4 370	2 051
447	994	Gruppenedskrivninger	1625	712
44,6	33,5	Reserveringsgrad (prosent)	36,8	44,4
2 071	3 617	Sikkerhet for utlån	9789	3824
101,9	76,8	Dekningsgrad (prosent)	96,9	105,8